

WYSTAWA
Październik 2004

Poczta Główna w Lublinie

GOMBROWICZ

Bodrechtów, Denków, Doły, Biakowie, Witulin, Małobżycza, Potoczek, Przybysławice, Werszawięta

KORZENIE

W FOTOGRAFII
LESZKA MĄDZIKA

Dolny Biskupie - przędzalnica w fabryce włókien

GOMBROWICZ

(Bodzechów, Denków, Dolny Biskupie / Witulin,
Małoszyce, Potoczek, Przybysławice, Wszechświęte)

KORZENIE

Dolny Biskupie - przędzalnica w fabryce włókien

... to był stały pejzaż mojej drogi z Kielc do Lublina. Ziemia Świętokrzyska po obu stronach pasma Wyżyny Kielecko - Sandomierskiej była mi bliską.

Opatów, Ostrowiec Świętokrzyski, Bodzechów - to miejsca naznaczone śladami dzieciństwa. Od 1966 roku wiodła też tędy moja droga do Lublina.

Przejeżdżałem przez rodzinne strony Gombrowicza. Coraz częściej jadąc z Kielc skręcałem do miejsc naznaczonych jego obecnością.

Czas je spatynował, a nade wszystko zniszczył, ale jeszcze istnieją: okaleczone, zrujnowane i ograbione.

Tylko nasza wyobraźnia przypomina ich dawną świetność. Fotografowałem je też dlatego, że niedługo może i tych fragmentów nie będzie, tak jak stało się z domem babki Gombrowicza w Bodzechowie. Wielokrotnie o różnych porach roku docierałem do miejsc tak znaczących w życiu pisarza.

Pomocnymi w tych wyprawach byli mi Pani Elżbieta Baran, Pan Andrzej Łada oraz Pan Zbigniew Tyczyński, którym chciałem wyrazić wdzięczność.

Dolny Biskupie - budynek fabryki włókien

Denków - cmentarz z Kaplicą Kotkowskich

Dolny Biskupie - budynek maszyna obrabianych

Janek Młodzik

Rogóźno, sierpień 2004

KRAJOBRAZ Z "GĘBĄ"

Witold Gombrowicz niechętnie sięgał po topografię. Przestrzeń jego utworów była na ogół odskonetniona i realna sama sobą. Autorska kreacja uwolniła tło zdarzeń od rozpoznawalnej rzeczywistości pozaliterackiej. Wyjątek dotyczy krainy dzieciństwa. Najbogatsza w topografię „Pomografia” wprost przywołuje Ćmielów, Brzostówkę, Grocholice, Bodzechów, Ostrowiec czy Radę (dziś Kościelną). Wiele z literackich obrazów powieści żyje we współczesnym krajobrazie. Do dziś przez Grocholice leniwie płynię strumień: ... *czudnie jeszcze chałupy i płoty, kawa i gęł, kryto i bajano, pier, chłop lub baba odświęta, krocząca do kościoła... spokojnie sennie naszej wsi...*, do dziś oczarowuje niezwykłą atmosferą wnętrze gotyckiego kościoła we Wzdechówcu, gdzie znajduje się metryka pisarza: ... *jakby ręka, mocniejsza od nas, przewróciła ład górąjący nabożentstwa*. Na urwzodzonej załodwie drodze z Grocholice do Bodzechowa chwyta w objęcia przestrzeń „Pomografia”: ... *na krawcach której majaczyły się Góry Świętokrzyskie oraz ... czuby drzew z wąwozu, z Lisin*. Niemal niezmierniony czeka na gości dwór w Radzie Kościelnej, gdzie przed gankiem wysypali się z dwóch powozów bohaterowie powieści. W samym Bodzechowie wciąż opierają się czasowi stary park, po którym przechadzał się duch Jęcka hrabięgo Małachowskiego, oraz ruiny opioęnego dworu, którego atmosfera trafiła do powieści „Opętań”. W sąsiedztwie resztek przyziemia i piwnicy niszczye ostatnie z kilku skrzydeł dworu, zamieszkiwanych przez żyjące w rodzinie komunie familie braci Kotkowskich. W rodzinie matki nie brakowało postaci dotkniętych psychicznym skrzywieniem. Za sprawą ich zachowania podczas pobytu w Bodzechowie pisarz „wylęchał szaleństwo”, a następnie z obawą szukał w sobie chorych genów. Jednocześnie głowiąca nad ogródkami działkowymi kolumna bociania, którą wystawiono, by krajobraz łę bodzechowskich dopełnić motywem gniazdującego bociana, przypomina o zakorzenionym w rodzie Kotkowskich estetyzmie. Dziadka Ignacego, z upodobaniem dbającego o wygląd przemysłowej osady Doły Biskupie i otoczenia fabryki żelaza w Bodzechowie, posądzano o konspiracyjny z diablem. Nie lepiej wyrażano się o reżytyjacji „Pana Tadeusza” i organizującej spektakle teatralne z udziałem fabrycznych robotników matce pisarza. Śladem działalności chłodnego charakteru ojca są zakłady żelazne oraz istniejąca w sąsiedztwie budynek dawnej szkoły, o której utworzenie wnioskował do władz carskich ówczesny dyrektor fabryki Jan Onufry Gombrowicz.

Dziełem ojca była również spółka akcyjna Witulin, od której część Dołów Biskupich przejęła nazwę i jest obecnie jedyną na świecie miejscowością nazwą bezpośrednio związaną z osobą pisarza. Ponadto zapory na Świslinie wybudowanej w Dołach Biskupich przez Jana Onufrego powstaje muzeum pisarza.

Zatarcia alegali natomiast krajobraz Potoczka, gdzie mieszkał najstarszy z braci Gombrowiczów. Z ekazalej leśniczówki Janusza, której atmosferę odnajdziemy w „Ferdynardzie” pozostały zaróźnie młodnikiem fundamenty. Na straży krajobrazu stoi jedynie trzystuletni dąb, na którego konarach wiszono hułtawkę dla bratanka Józefa.

Na przeciwnym krańcu krainy dzieciństwa Witolda Gombrowicza, w rodzinnych Małoszycach, dojrzewała gombrowiczowska opozycja wyższości i niższości. Dokładnie na przecięciu miejsc, gdzie znajdują się przebudowana z podworskich czworaków obora oraz zrujnowana rządóćka, stała brama dzieląca dwa światy:

... *Na branie podwórzości niedzieli dziecka z unaraszonymi palcami wsadzonymi w gęby i gopły się na chodzących panstwa...*”. Dworu w Małoszycach, który uczynił pisarz miejscem akcji „Śluby”, niestety, już nie ma: ... *Wylania się pokój: pokój jakby jadalny wiejskiego dworu w Polsce, ale jakby przerobiony na szynk “L...”. Słowo daję, ten pokój coś mi przypomina... Trochę podobny do pokoju jadalnego w Małoszycach... Podobny i niepodobny... Zegar, Sofa. Tam był mój pokój, jak przyjeżdżałem do was na wakacje*”.

Pozostaje spacer nad sadzawkę, po której w wakacje pływano łódką. To właśnie stąd, dokładnie przed wiekiem, wypłynął w rejs gombrowiczowski „transatlantyk”, który niestrudzenie zawija do portów całego świata z ładunkiem „gęb” wciąż zyskujących na wartości.

Zbigniew Tyczyński

Doły Biskupie - młynkwa w fabryce wlny

Wzdechówcu - cmentarz przykościelny

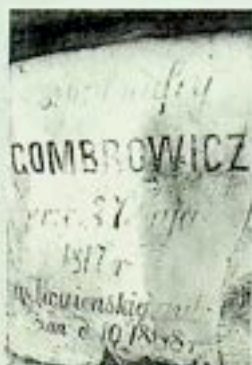
Wzdechówcu - kucielń, w którym zawał wzbierający Witold Gombrowicz

Dołach Biskupich - cmentarz z kaplicą Kotkowskich

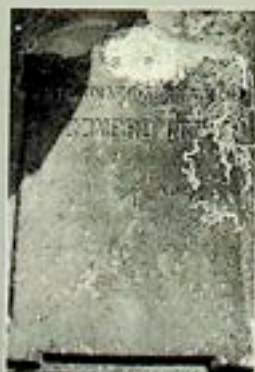
Doły Biskupie - hale fabryki tekstury

Przybyławice - grób dziadka
Witolda Gombrowicza

Kapliczka w okolicach Małazyc

Przybyławice - grób babki
Witolda Gombrowicza

Wystawa towarzyszy

9 Międzynarodowemu Festiwalowi Teatralnemu w Lublinie
KONFRONTACJE TEATRALNE